

ESPOO
ESBO

Espoon soten historiaa

Juha Metso 6.11.2018
(Kristiina Alppivuori)

SISÄLTÖ

1. Lukuja ja havaintoja kehityksestä
2. Lääkärintoiminnasta 1930-luvulta – 1960-luvulle
3. Kasvun ja työvoimapulan aika: 1970- ja 1980-luvut
4. Laman vuodet 1990-1995
5. Kotisairaanhoidon käynnistyminen
6. Sairaalatoiminta käynnistyminen

Muuralan sairaalan historiaa ei käsitellä (historiikki julkaistu).

Muutamia yleisiä lukuja ja havaintoja kehityksestä

Väestö

- V. 1929 Espoo oli pieni 10.913 asukkaan maalaiskunta. Espoon tullessa kauppalaksi 1963 asukkaita oli 65.123 ja kaupungiksi tultaessa 1972 asukkaita oli 103.924. V. 1985 asukkaita oli 153.019 ja v. 1995 yht. 186.507. Vuoden 2018 alussa espoolaisia oli 279 044.
- Ikäjakauma 1979 ja 2018: 0-18-vuotiaat (25% / 24%), 16-64-vuotiaat (68% / 66%) ja 65-vuotiaat (6 % / 14%).

Joitakin muutoksia

- Terveydenhoitolautakunta perustettiin 1929 (lautakunnan tehtävänä oli yleisen terveydentilan valvonta kunnan alueella); sairausvakuutuslaki 1964; terveydenhoitolaki 1967; Espooseen perustettiin johtavan hallintolääkärin virka ja terveyden- ja sairaanhoidon suunnittelijan toimi 1971; kansanterveyslaki 1972; terveysvirasto 1973; terveysvirasto muutti Espoon keskuksen virastotaloon 1979; päätös Finnstar järjestelmästä 1981; VALTAVA -uudistus 1984; sosiaali- ja terveystoimen alueellinen toimintamalli koko Espoossa 1990; sosiaali- ja terveystoimi yhdistyivät 1993.

ESPOO
ESBO

Muutamia yleisiä lukuja ja havaintoja kehityksestä

Terveyskeskuksen toiminta-ajatus määriteltiin v. 1985

- Toiminnan tarkoituksena oli espoolaisten hyvinvoinnin edistäminen sekä toimintakyvyn ylläpitäminen ja lisääminen. Toiminnan tavoitteita olivat: terveellinen elinympäristö / terveysvaarojen ehkäisy, terveyttä tukevat elintavat sekä tarkoituksenmukaisesti palveleva terveyden- ja sairaanhoitojärjestelmä.

Sairauksista ja niiden muutoksesta

- 1940 –luvulla Espoossa esiintyi mm. lavantautia, hinkuyskää, kurkkumätää, tulirokkoa, lapsihalvausta, influenssaa ja malariaa. Sukupuolitaudit levisivät sodan jälkeen huolestuttavasti (kuppa ja tippuri). Tuberkuloosi levisi ahtaasta asumisesta, epätyydyttävistä terveydenhoidollisista oloista sekä yksitoikkoisesta ja niukasta ruoasta johtuen.
- 1950 ja 1960-luvulla esiintyi mm. tulirokkoa, hinkuyskää, lavantautia ja yksittäisiä kurkkumätä, lapsihalvaus ja keltatauditapauksia. Sukupuolitautien määrä väheni huomattavasti. Tuberkuloosi ei vähentynyt, päinvastoin.
- Espoolaisia kuoli v. 1992 aikana 961 henkilöä. Tauteihin kuoli 851 henkilöä ja tapaturmissa ja väkivaltaisesti 102. Suurin yksittäinen kuolinsyy oli verenkiertoalinten sairaudet (424) ja toiseksi yleisin kasvaimet (233).

Lääkäritoiminnasta 1930-luvulta – 1960 -luvulle

Kunnanlääkäri, Muuralan sairaalan lääkäri ja koululääkäri

- Espoo sai kunnanlääkäriin vuonna 1908. 1950-luvulle saakka kunnassa toimi yksi kunnanlääkäri (vastasi vähävaraisten kuntalaisten hoidosta) ja Muuralan sairaalan lääkäri (vastasi myös kunnalliskodin ja lastenkodin asukkaiden hoidosta). Lääkärikäynteihin myönnettiin myös maksusitoumuksia.
- Kunnassa oli myös koululääkäri sekä kaksi koulu-/tuberkuloosihoitajaa, kaksi kättilöä sekä kiertävä sairaanhoitaja vuodesta 1946.
- Kunnanlääkäriin vastaanotto oli Kauniaisissa, Kauklahdessa ja Leppävaarassa. Kunnanlääkäri teki sairastapauksissa myös kotikäyntejä.
- Syksyllä 1951 perustettiin toinen kunnanlääkäriin virka ja kunta jaettiin kahteen kunnanlääkäripiiriin: Leppävaaran piiri (Itä- ja Pohjois-Espoo) ja Kauklahden piiri (Espoon etelä- ja länsiosat).
- Kolmas kunnanlääkäriin virka saatiin v. 1961 ja v. 1969 lopussa lääkäreitä oli kuusi. Espoossa oli yksi kunnanlääkäri 15.500 asukasta kohden.

V. 1971 kunnanlääkäreitä oli seitsemän. Vastaanottoja oli kuudessa vastaanottopisteessä 42 kertaa vko.

ESPOO
ESBO

Lääkäritoiminnasta 1930-luvulta – 1960 -luvulle

- Ajanmukainen kunnanlääkärin asunto valmistui Kauklahteen v. 1953. Leppävaaraan valmistui ajanmukainen terveystalo v. 1955 ja vuoden 1966 aikana valmistuivat Bembölen ja Tapiolan terveystalot. Kunnanlääkärit pitivät säännöllisesti vastaanottoja 6-7 eri paikassa.

Lääkäripäivystys ja lääketieteelliset tutkimuslaitokset

- Ympäri vuorokauden toimiva lääkäripäivystyspuhelin käynnistyi v. 1962. Puhelimesta sai tietoja päivystävistä lääkäreistä (ml. yksityiset lääkärit), kunnanlääkäreiden ja yksityislääkäreiden vastaanottoajoista sekä sairaan- ja terveydenhoitoon liittyviä tietoja. Puhelintoiminta tehosti työtä huomattavasti. Päivystävään lääkäriin saatiin yhteys ULA-taksijärjestelmän tukiaseman kautta.
- Ensimmäinen lääketieteellinen tutkimuslaitos (laboratorio ja röntgen) perustettiin Leppävriveystalolle v. 1966 ja toinen Tapiolan terveystalolle v. 1967. Tutkimustoiminta lisäsi kunnanlääkärien työtä huomattavasti.

ESPOO
ESBO

Kasvun ja työvoimapulan aika: 1970 ja 1980-luvut

1970-luku oli kasvun vuosikymmen. Terveystenhuollon henkilökuntaa oli v. 1972 yhteensä 302 eli 10,6 % koko kaupungin henkilöstöstä ja v. 1979 henkilökuntaa oli 907.

Kansanterveyslaki 1972 ja toiminnan määrällinen kasvu

- Kansanterveyslain myötä kaupunginlääkäreistä tuli terveyskeskuslääkäreitä. Espoossa oli 14 tk lääkäriä Muuralan, Tapiolan, Matinkylän, Viherlaakson, Kauklahten, Leppävaaran ja Soukan terveysasemilla.
- V. 1979 vastaanottotoimintaa oli yhdeksässä toimipaikassa (uusia Puolarmetsä ja Pohjois-Espoo). Vastaanotoilla työskenteli 40 lääkäriä (31 avosairaanhoidossa, 9 tk.vuodeosastoilla).
- Terveyskeskuslääkäreiden käyttö kasvoi ja v. 1979 vastaanottokäyntejä oli reilut 194 t./v. Käyntejä lääkäriä kohti oli 4.850. Käyntimäärä asukasta kohti oli 1,5.
- Terveysasemilla työskenteli 1970 -luv. lopussa kolme terveydenhoitajaa, 16 sairaanhoitajaa ja 14 apuhoitajaa, jotka ottivat itsenäisesti vastaan potilaita. Käyntejä oli 42.000. Suurin osa käynneistä oli sairaanhoitokäyntejä.
- 1980-luvun lopulla terveysaseman vastaanottopalveluja käytti vuosittain 39 - 48% asukkaista, peittävyysluvut vaihtelivat alueittain suuresti. Lääkärikäyntejä tehtiin korkeimmillaan reilut 257 t./ v. Pahentuva lääkäripula vähensi kuitenkin käyntejä ja aiheutti suurta tyytymättömyyttä palveluja kohtaan.

ESPOO
ESBO

Kasvun ja työvoimapulan aika: 1970 ja 1980-luvut

Työvoimapula leimasi 1980-lukua

- Työvoimapulan vuoksi kaikkia virkoja ei saatu täytetyiksi ja osa viroista täytettiin epäpätevällä henkilökunnalla. Myös sijaisia oli vaikea saada. Lääkäreiden lisäksi pulaa oli kotiavustajista kotisairaanhoidossa, apu-/perushoitajista ja laitospulaisista sairaaloissa sekä lääkintävoimisteliijoista, hammas- ja laboratorionhoitajista ja keittiöapulaisista. Sairaan- ja terveydenhoitajien kohdalla pulaa oli erityisesti sijaisista.

Väestövastuu- ja omalääkärijärjestelmä sekä alueellinen palvelupiirijako

- Levike-projektin sekä väestövastuu- ja omalääkärijärjestelmän ansiosta palvelutasoa ja väestön tyytyväisyyttä voitiin lisätä. Päivystyksen ruuhkat vähenivät, kun palveluja sai ajanvarauksella. Hoidon jatkuvuus ja omien potilaiden tunteminen edistivät hyvää hoitoa. Lääkäreitä saatiin virkoihin L:vaarassa.
- Palvelupiirijako astui voimaan 1.7.1986 ja sosiaali- ja terveydenhuolto jaettiin viiteen palvelupiiriin, joista kukin vastaisi oman alueensa perusterveydenhuollosta. Tarkoituksena oli kehittää hoidon jatkuvuutta sekä tukea espoolaisia hakeutumaan omalle lääkärilleen.

1990-luvun lama näkyi palvelujärjestelmässä ja toimintakäytännössä

- Vuosi 1991 alkoi synkästi, kun lama muuttui todeksi. Kaupungin tulot vähenivät ja oli säästettävä mm. virkojen/toimien täytössä, sijaisten käytössä, uusien toimipisteiden käyttöönotossa, etuisuuksien myöntämisessä, työn uudelleen järjestelyissä. Palveluja priorisoitiin. Palvelujen käyttö tuli kuntalaisille entistä kalliimmaksi: 1993 otettiin vastaanotto toiminnassa käyttöön käyntimaksu.
- Kansanterveystyön määrärahoja jouduttiin supistamaan ja menot vähenivät ensimmäistä kertaa edellisvuodesta. V. 1992 terveydenhuollon kokonaismenot olivat 662 Mmk ja kokonaistulot 118 Mmk.
- Terveyskeskusten toiminta-aikoja supistettiin ja palveluja keskitettiin pääterveysasemille. Asemia oli suljettuna kesällä. Matinkylän uusi terveysasema avattiin vain osittain. Espoonlahden uusi pääterveysasema valmistui, mutta kaikkia virkoja ei huonepulan vuoksi voitu täyttää.
- Lääkäripula helpottui.

ESPOO
ESBO

Laman vuodet 1990- 1995

Muutos palvelujen kysynnässä vuosina 1990-1992

- Vastaanottojen kuormitus oli suuri ympäri vuoden, koska sijaisia ei juuri voitu käyttää.
- Vastaanottokäynnit kasvoivat vuoden 1990 reilusta 236 t. käynnistä vuoden 1992 reiluun 277 t. käyntiin ja peittävyys oli luvun puolivälissä lähes 50%. Myös päivystys- ja poliklinikkakäynnit lisääntyivät.
- Espoolaiset kävivät edelleen yksityislääkärillä selvästi enemmän kuin koko maassa keskimäärin. Asukasta kohden espoolaisilla oli 1991:1,2 ja 1992: 1,1 lääkärikäyntiä yksityislääkäreillä, kun koko maassa tehtiin 1991: 0,7 ja 1992: 0,6 käyntiä. Hoitopäivien määrä asukasta kohti oli 1,8.

Henkilöstö vuonna 1992

- Perusterveydenhuollossa oli 1.236,5 virkaa ja tointa sekä ympäristöterveydenhuollossa 18 (kaksi lääkäriä ja 16 muuta). Varahenkilöstön vakansseja oli 50,5.
- Lääkäreitä oli 108, hammaslääkäreitä 70, hoitohenkilöstöä 565, muita henkilöitä 493,5 ja ympäristöterveydenhuollon vakansseja 18.

Kotisairaanhoido käynnistyy

Kotisairaanhoido käynnistyi vuonna 1965 (tätä ennen kunnassa toimi kiertävä sairaanhoitaja)

- Toiminta oli alusta lähtien vilkasta. Potilasaines oli vaihtelevaa: influenssapotilaita sekä yhä enemmän pitkäaikaisen sairauden ja vanhuuden takia jatkuvassa kotisairaanhoidon tarpeessa olevia henkilöitä.
- Henkilökuntaa oli aluksi 8 sairaanhoitajaa, 3 sairasvoimistelijaa ja 23 kotiavustajaa. Kenttätyöhön palkattiin myös yksityisiä sairaanhoitajia.
- Kotisairaanhoidajat tekivät mm. haavahoitoja, ompeleiden poistoa ja katetrin vaihtoja sekä antoivat perushoitoa, injektioita, peräruiskeita sekä neuvontaa.

ESPOO
ESBO

Kotisairaanhoido käynnistyy

Toiminta kasvaa 1970-luvulta alkaen

- Kotisairaanhoidotoiminta ja asiakasmäärä lisääntyi erityisesti 1970-luvulla. v. 1974 potilaita oli 783 ja v. 1979 yht. 949. Vuoden 1992 lopussa kotisairaanhoidossa oli 554 potilasta ja käyntejä tehtiin 97.785.
- Vanhusten osuus potilaista oli v. 1978 yht. 73%. Vuonna 1995 75-vuotta täyttäneitä oli keskimäärin 44 %.
- Yleisimpiä diagnooseja olivat 1970- ja -80 -luvuilla: verenkiertoelinten sairaudet, hengityselinten sairaudet, umpierityksen, aineenvaihdunnan ja ravitsemuksen sekä tuki- ja liikuntaelinten sairaudet, kasvaimet, hermoston ja aistielinten sairaudet sekä mielenterveyden häiriöt.
- Potilaiden hoitoisuutta myös tutkittiin. Wasa-luokituksen otos osoitti, että melko itsenäisiä oli v. 1985 127 ja v. 1986 30 asiakasta. Täysin avun varassa oli v. 1985 33 ja v. 1986: 66 asiakasta. Yleiskuvaksi jää, että potilaat tulevat vuosi vuodelta vaikeahoitoisemmaksi.
- Vuonna 1989 kotisairaanhoidossa työskenteli yhteensä 104 henkilöä: osastonhoitaja, viisi apulaisosastonhoitajaa, 10 sairaanhoitajaa, 16 perushoitajaa, 15 terveyskeskusavustajaa, jalkojenhoitaja, 50 kotiavustajaa, toimintaterapeutti ja viisi kodinhoitajaa.
- Vuodesta 1993 kotisairaanhoido ja kotipalvelut yhdistyivät kotihoidoksi.

Sairaalatoiminnasta

- Erityishoitoa ja muuta laitoshoidtoa annettiin 1930- 40-luvuilla mm. mielisairaaloissa (Tammisaari) ja tuberkuloosiparantoloissa (Meltolan sairaala) sekä Helsingin yleisessä sairaalassa ja poliklinikalla.
- HYKS aloitti toimintansa kuntainliiton sairaalana 1.3.1958. Espoo varasi 150 hoitopaikkaa.
- Akuuttien sisätautipotilaiden hoitopaikkatilanteen parantamiseksi tehtiin v. 1964 sopimus Sairaala Mehiläisen kanssa Espoon paikallissairaalan erillisen sisätautiosaston perustamisesta. V. 1968 Mehiläisestä vuokrattiin 66 paikkaa ja Eirassa oli 10 synnytysijaa. Muuralassa oli 81 paikkaa. Sopimus päättyi v. 1977.
- 1970-luvun lopun merkittävimmät muutokset olivat sairaalapuolella: Jorvin sairaala käynnistyi osittain v. 1976 ja täysimääräisesti v. 1979, jolloin sairaansijoja oli 298. Puolarmetsän sairaala otettiin käyttöön kolmessa vaiheessa, joista viimeinen oli 18.9.1978. Sairaansijoja oli vuoden lopussa 248.
- .

ESPOO
ESBO

Sairaalatoiminta käynnistyy

- Espoo oli osakkaana seuraavissa erikoislääkärijohtoisissa kuntainliittojen sairaaloissa Helsingin yliopistollinen keskussairaala, Jorvin sairaala, Lastenlinna, Meltolan sairaala, Reumasäätien sairaala, Työterveyslaitos, Invalidisäätien sairaala, Tammiharjun sairaala ja Pellon sairaala.
- Esimerkkinä voi mainita, että vuonna 1960 Espoolla oli HYKSissä hoitopäiviä yht. 40.075. Vuonna 1970 hoitopäiviä käytettiin 85.678. Vuonna 1980 sairaaloissa hoidettiin 17.600 espoolaista ja hoitopäiviä oli 203.302. Jorvin sairaalassa hoidettiin 62 % potilaista ja HYKSissä 32 %.
- Erikoissairaanhoitolaki astui voimaan 1.1.1991. Erilliset kuntainliitot yhdistettiin alueittain toimiviksi sairaanhoitopiirien kuntainliitoiksi, joissa yhdistettiin yleissairaanhoito ja psykiatrinen hoito. Uudellamaalla toimi Uudenmaan sairaanhoitopiiri ja Helsingin sairaanhoitopiiri. Uudenmaan sairaanhoitopiiri jaettiin kuuteen osavastuualueeseen. Espoo kuului Jorvin osavastuualueeseen